

Душан Живковић

СТВАРАЊЕ ЗЕМАЉСКОГ АНТИФАШИСТИЧКОГ ВИЈЕЋА НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ*

*Општа војно-политичка ситуација у Црној Гори
уочи скупштине у Колашину*

Одступањем партизанских бригада са територије Црне Горе јуна 1942. настале су веома тешке прилике у читавој покрајини. Италијански окупатори, уз помоћ четника Драже Михаиловића и сепаратиста Крста Поповића, успели су да за веома кратко време у потпуности разбију партизанске јединице које су по одлуци ПК остале на територији Црне Горе са циљем да се држе на терену, изводе мање акције и политички раде у масама, и да партијске организације присиле на највећу илегалност. Окупатори и четници уз помоћ сепаратиста и осталих непријатеља НОП организовали су свакодневне хајке на партизанске групе и илегалне партијске раднике. Претресани су не само села и засеоци него и сваки кутак, свака планинска колиба и сваки део територије, укључујући планинске врхове и шпиље, у циљу хватања партизанских бораца. Сем тога, масовно су хапсили породице партизанских бораца, држећи их потом као таоце у затворима или логорима, или их оппремајући у интернацију. Организовани су масовни процеси и осуђивани на стрељање или дугогодишње издржавање казне не само активни учесници НОП, који су заробљавани за време „рација“, него и многи симпатизери по градовима и селима. Све оно што се није директно укључило у службу окупатору или четницима стављено је на индекс непријатеља „новог поретка“ и било изложено сталној пресији — од повременог лишавања слободе, батинања или судских процеса, до честих претреса стана, конфискације имовине, одузимања гарантованог следовања намирница и сл.

Поред репресивних мера окупатор, четници и сепаратисти користили су се свим средствима пропаганде, доказујући да су они ослободиоци народа „од крвавог комунистичког и јеврејског

* Овај пригодни текст објављујемо поводом двадесетпетогодишњице Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Црне Горе и Бокe — Ред.

терора“, да народу доносе мир и благостање итд. Окупатори и четници су у својој пропаганди нарочито добро користили разне грешке и пропусте које су чиниле поједини партизанске јединице, партијски форуми или поједини руководиоци. Они су осуђене и стрељане од стране партизанских власти вадили из гробова и правили од њих великомученике „који су убијани на најзвјерскији начин“. Непрекидно су истицали како је народноослободилачки покрет „комунистичко-јеврејска завера“, која води борбу против свега што је хришћанско, против приватне својине, брака, славе итд., и како ће поубијати све имућније, а на њихова имања довести бескућнике и нераднике. Оваква пропаганда имала је утицаја на један део недовољно упућеног становништва, који није могао сагледати праве циљеве окупаторске и квислиншке политике. Таквој окупаторској пропаганди ишла је на руку ситуација на светским фронтovima, а нарочито развој догађаја на Источном фронту, где су Немци дубоко продрли у територију Совјетског Савеза и на југу дошли до самог Стаљинграда. Треба истаћи да су извесна лева застрањивања која су била евидентна у неким крајевима Црне Горе, а нарочито убијање људи који су код народа уживали изванредан углед, а нису били разоткривени као непријатељи НОБ, томе такође допринела. Осим тога, извесна присутност братственичких и племенских односа, рудименти крвне освете и патријархални погледи на многа друштвено-политичка питања која је са собом доносио народноослободилачки покрет, — ишли су на руку отуђивању покрета од једног дела маса.

Сви ови елементи, као и мере које су предузимали окупатори и домаћи квислинзи, имали су за циљ потпуно угушивање НОП-а и задавање страха присталицама народноослободилачке борбе, а са друге стране — пружање подршке разним непријатељским елементима, који су се услед страха држали дуго времена по страни. Они су настојали да се пред читавим народом прикажу као потпуни господари који су добили рат, затим да су силе Осовине апсолутни господари света и да је глупа и свака помисао у погледу победе СССР-а, и снага антикитлеровске коалиције.

Услед такве војно-политичке ситуације већина активиста била је присиљена да се повуче у најстрожу илегалност (људи су се крили чак и у гробницама), а рад организација НОП-а, па према томе и рад НОО-а, био је потпуно онемогућен, сем у неким крајевима, све до лета 1943, односно до капитулације Италије, када поново оживљава НОП, а са њиме и народна власт. Велики број одборника из ове покрајине, као и чланови НОО за Црну Гору, напуштајући територију Црне Горе заједно са пролетерским бригаама, наставио своју активност у јединицама НОВ, у партијским организацијама на другим територијама и у другим форумима на ослобођеној територији ван граница своје уже домовине. Представници Црне Горе, као и представници других

покрајина, узели су активног учешћа у припремама и раду првог народног парламента ослободилачког покрета у Биџаћу, новембра 1942.

Велике битке НОВЈ у 1943. години, као и успеси савезника на свим фронтovima, а нарочито на Источном фронту, имали су видног одраза на расположење и морал како италијанских окупатора тако и квислиншких формација у Црној Гори. Ни окупатори ни квислинзи нису више могли пред народом истицати своју непобедивост и „потпуно уништење“ НОП-а. Нарочито тешка ситуација настала је за четнике у пролеће 1943. године, када су после битке на Неретви били потпуно разбијени и када су јединице НОВЈ у снажном налету поново ослободиле велики део Црне Горе. Сва дотадашња четничка пропаганда доживела је свој крах, а народ је, чак и онај део који је био под утицајем четника, ослобођен страха, свакодневних претњи и обмана, поново прихватао партизанске борце, пружајући им помоћ у границама својих могућности.

Искуство које су стекле црногорске и друге партизанске јединице у другим крајевима земље, као и општи степен развоја НОП-а уопште, и нове народне власти посебно, условили су обнављање рада НОО у многим ослобођеним крајевима Црне Горе, као и формирање нових у свим местима где су за то постојали услови. Мада је период затишја између битке на Неретви и битке на Сутјесци био веома кратак, ипак се у том интервалу народноослободилачки одбори ангажују у раду у појединим пределима ове покрајине. Сем сеоских, постоје и врше своје функције и општински НОО и, мада се у том периоду њихова дужност огледала у испуњавању најважнијих потреба заједнице НОВ, они су имали, као и раније, одређене политичке функције, укључујући мобилизацију, организовање зборова итд.¹ Све нам ово говори колико су НОО постали неопходан фактор НОП-а и колико се изменило схватање о њиховом значају и код свих штабова војних јединица.

После битке на Сутјесци и свих страхова које су окупатори чинили над рањеницима, заробљеницима и цивилним становништвом, што је оставило веома мучан утисак на добар део северне Црне Горе, ситуација се постепено почела разбистравати. Неке разбијене партизанске јединице, чији су се борци после Сутјеске, појединачно или у прупама враћали на терен Црне Горе, релативно брзо се организују и, уз помоћ партијске организације са терена и теренских партизанских група, брзо се опорављају, расту и организују у батаљоне, који већ у току јула врше мање или веће оружане акције.

¹ Општински НОО Рудине упућује 23. априла 1943. допис Сеоском НОО Бријег, којим тражи да се на сугестију партизанске команде из Пишча направи „мобилни списак свих другова од 18—40 год.“, — и да се о томе хитно извести Општински одбор (Архив Историјског института Титоград, VI 3—20/43).

Овако брзој консолидацији НОП-а у Црној Гори у лето 1943. умногоме су допринеле две важне чињенице. Прво, став Немаца према четницима Драже Михаиловића и њихова моментална дезоријентација и, друго, пад Мусолинијеве фашистичке владе 25. јула 1943, што је такође допринело деморализацији и имобилности италијанских јединица. Сви ови фактори, као и све повољнији развој догађаја на Источном и Западном фронту (10. јула западни савезници су се искрцали на Сицилији, после потпуног ослобођења Африке), допринели су брзом оздрављењу ситуације. Увиђајући сигурну победу савезника и народноослободилачког покрета, масе су се све више одушевљавале и прилазиле НОП-у. Овде треба истаћи да је долазак партизанских јединица значајно у исто време и ослобођење од страховладе четника, који су за период од годину и више дана показали своје право лице, управо показали су најдрастичније примере безаконја и уништења свега што није њима служило. Без суда, без икаквог повода, без образложења, они су убијали људе, конфисковали њихову имовину, укратко: поступали са народом као са обичним робљем у класичном смислу ове речи.

Период од јула до септембра био је период постепеног придобијања маса и стабилизације НОП-а. Партизанске јединице и партијски радници који су се из дубоке илегалности појавили у народу радили су више на политичком, него на војном плану. Управо у том периоду поново се успоставља рад појединих партијских ћелија, обнавља се рад комитета, оснивају се нове организације и активи Скоја, а почињу да раде и стари или се формирају нови НОО².

Капитулација Италије била је од значаја за Црну Гору, као и за друге покрајине које су до тада биле под њеном окупацијом. После више од две године ова покрајина се ослободила једног перфидног окупатора, а четници су опет, бар за кратко време, остали без свога главног заштитника и помагача, мада су се ускоро поново сврстали под окриље новог окупатора. У дане капитулације Италије, на територији Црне Горе и Боке налазиле су се три комплетне италијанске дивизије («Venezia», «Taurinense» и «Emilia») као и делови других дивизија («Fregata», «Marche») и неких мањих јединица. Иако тада на територији Црне Горе није било већих регуларних јединица, него претежно мањи партизански одреди и неки батаљони, општи услови и расположење народа, који је поново кренуо масовно у НОБ, омогућили су стварање низа нових батаљона и одреда, који су уз помоћ или под непосредним руководством партијских комитета почели преговоре са командама италијанских јединица, организовали одбрану од немачког надирања, разоружавали оне италијанске јединице које нису хтеле борбу против Немаца и водиле борбу против оних које су се супротставиле разоружању.

² Ослободилачки рат народа Југославије, књ. I, друго издање, стр. 330—331, 419—423, 558.

Захваљујући таквој акцији, у руке партизана дошле су велике количине италијанског оружја и муниције, што је омогућило формирање нових јединица.

У данима капитулације Италије, по одлуци Врховног штаба, формиран је Други ударни корпус, чији је основни задатак био операције на територији Црне Горе, разбијање четника и постепено ослобађање ове покрајине од окупатора. Други корпус имао је, поред тога, и задатак да обезбеди интегритет читаве покрајине, спречи четничко повезивање са реакционарним круговима Запада преко Црногорског приморја и Италије и осигура поновно успостављање народне власти и њено несметано функционисање. По одлуци Врховног штаба, на територију Црне Горе одмах се упућују регуларне јединице, које у току септембра, октобра и новембра врше реорганизацију јединица у овој покрајини, формирају нове бригаде, разоружавају и реорганизују италијанске јединице које су прешле на страну НОВЈ и доприносе потпуној консолидацији политичких прилика у овој покрајини.

Повољан развој војно-политичких догађаја у свету и у Југославији и општи полет народног устанка у Црној Гори после капитулације Италије условили су не само бржи развој органа нове народне власти него и њено даље конституисање и усаглашавање са развојем власти у другим покрајинама Југославије.

После скупштине у Бихаћу, Председништво АВНОЈ-а, заједно са Врховним штабом, предузимало је потребне мере у циљу признавања тековина НОБ пред светском јавношћу и ради разобличавања политике избегличке владе и њеног министра Драже Михаиловића, који су настојали свим средствима да борбу народа Југославије прикажу као чисто комунистичку и завереничку борбу која нема ничег заједничког са борбом против окупатора, а да се против окупатора боре само Дража Михаиловић и његове присталице. Упоредо са тим, а у складу са брзим развојем међународне ситуације, Централни комитет КПЈ, Врховни штаб и Председништво АВНОЈ-а предузимали су потребне мере да се АВНОЈ афирмише, не само као највише политичко представништво него и као највиши орган власти, а да се у свим покрајинама оснују земаљска антифашистичка већа, која ће бити највиши политички органи, а у исто време и највиши представници суверенитета у покрајини. У вези са таквом концепцијом, већ почетком 1943. у појединим покрајинама почеле су припреме за одржавање националних, односно покрајинских скупштина. Тако је првих дана марта 1943. основан Иницијативни одбор ЗАВНОХ-а, а његово конституисање обављено је 13—16. јуна исте године. У Словенији је на Кочевском збору обављен сличан задатак 3. октобра 1943. Босанци су своју скупштину одржали 26. новембра, Црногорци 15. новембра, а Санџаклије 20. новембра. Све су ово били предуслови да се је-

дна добро смишљена концепција оствари на Другом заседању АВНОЈ-а у Јајцу, када је АВНОЈ прерастао у највише законодавно и извршно тело народа Југославије и када је створена прва влада нове Југославије — Национални комитет ослобођења Југославије.

Скупштина у Колашину и њен политички значај

По формирању Другог ударног корпуса (10. IX 1943) и његовом доласку на територију Црне Горе, као и већ наведеним активностима партизанских одреда и батаљона, после капитулације Италије за релативно кратко време ослобођен је велики део Црне Горе, укључујући и вароши: Пљевља, Бијело Поље, Колашин, Беране (Иванград), Андријевицу, Шавник, Жабљак, Матешево, Велимље, Вилусе, Грахово и многа друга мања места. На овој пространој ослобођеној територији требало је одмах нормализовати живот, а то значи требало је поново успоставити нову народну власт, која се кроз ранија искуства и с обзиром на њену даљу улогу, показала као једина организација која је не само потребна него и неопходна за даље успешно вођење НОВ.

Такав развој догађаја у Црној Гори, као и општи полет НОП-а у читавој Југославији и општа војно-политичка ситуација у свету условили су потребу даљег развоја народноослободилачког покрета и у овој покрајини у односу на друге покрајине и перспективе развоја НОБ-а у Југославији у односу на њен статус према силама антихитлеровске коалиције, у којој је она с правом тражила признање свог доприноса и партнерства. Овакав став руководства НОП-а произилазио је, како на основу учешћа Југославије у борби против сила Осовине и њеног доприноса тој борби тако и на основу жеље и хтења свих прогресивних снага југословенског друштва.

Иако је више од године дана била одвојена од револуционарних струјања и изложена најгрубљем методу поробљавања, Црна Гора је, захваљујући својим оружаним снагама, које су биле привремено напустиле њену територију и у септембру 1943. године се поново вратиле, и партијској организацији која се већим делом повлачила са бригадама, као и оним деловима организације која је остала на терену у строгој илегалности, — успела веома брзо да се укључи у револуционарне токове и постаје оно што је била и пре привремене кризе средином 1942. године. Веома активан политички рад на ослобођеним подручјима, војни успеси и веома повољна општа војно-политичка ситуација учинили су своје, и масе су се веома брзо сврставале у фронт борбе против окупатора и домаћих квислинга, који су после погибије генерала Ђукановића и пуковника Станишића у Острогу 18. октобра 1943. остали потпуно парализовани и од тада нису представљали ни војнички ни политички никакву озбиљну снагу у Црној Гори.

Оцењујући општу војно-политичку ситуацију у свету и развој догађаја у Југославији и уочавајући потребу одржавања Другог заседања АВНОЈ-а, — Тито је већ почетком октобра 1943. сугерисао Ивану Милутиновићу, члану Врховног штаба и ЦК КПЈ, који се тада налазио на територији Црне Горе, да би било потребно да се што пре организује конференција Антифашистичког већа (у Црној Гори, Боки, Санџаку и Метохији), и да се обезбеди демократски избор делегата по срезовима. Према овој препоруци, сваки срез би требало да пошаље на заседање у Јајцу по једног већника и његовог заменика.³ Ова иницијатива је одмах прихваћена, и већ 15. октобра Милутиновић извештава Тита депешом да постоје сви услови „за формирање Земаљског антифашистичког вијећа за Црну Гору и Боку“ и сматра да би се могло одржати средином новембра 1943, а затим тражи одобрење за овај термин.⁴

Чим је стигла Титова сагласност, почеле су припреме за одржавање Земаљског антифашистичког већа за Црну Гору и Боку. Одмах је основан Иницијативни одбор, који је предузео потребне мере ради организовања и сазива скупштине у Колашину. Већ 17. октобра Иницијативни одбор упућује одређеним форумима и појединим родољубима писма у којима их обавештава о заседању, које је заказано за 15. новембар 1943. у Колашину. У позивима се посебно наглашава како се осећа „горућа потреба организовања народне власти“ и како је настала потреба да се уједине све снаге у циљу пружања свестране помоћи фронту и створи јединство војске и народа.⁵

Поред позива и других организационих припрема, Иницијативни одбор на неколико састанака усавршава стил рада, брине се о разним процедуралним и другим питањима,⁶ али основне ставове по најважнијим питањима заузима на састанку од 8. новембра 1943, којем присуствује и Иван Милутиновић. Ту се тачно одређују задаци и дају задужења сваком члану Иницијативног одбора и другим политичким функционерима, који су учествовали у раду скупштине. На овом састанку предвиђен је читав ток заседања, процедурална питања, (предлагачи, радно и

³ Види писмо Јосипа Броза Тита од октобра 1943. Ивану Милутиновићу (Зоран Лакић, *ЗАВНО Црне Горе и Боке — збирка докумената*, Титоград, 1963, стр. 15).

⁴ Исто, стр. 16.

⁵ Писмо Иницијативног одбора од 17. октобра 1943. родољубу Димирију Кнежевићу у Луково (Зоран Лакић, исто, стр. 16—18).

⁶ У писму које је Иницијативни одбор упутио Ивану Милутиновићу 23. октобра 1943. поред осталог пише: „Радимо непрестано на припремању посла и потребних реферата за конференцију родољуба, како бисмо пред родољубима изашли потпуно спремни са читавим елаборатом који је потребан за рад ове значајне конференције и њених историјских закључака.“ Иницијативни одбор за састав скупштине сачињавали су: Јован Ђетковић, Марко Вујачић, Михајло Грбић, Вељко Зековић, Нико Павић, Ђоко Павићевић, Петар Лековић, Гојко Гарчевић, Душан Ђуровић, Перо Раичковић, Војислав Нововић и Перо Ивановић, (Зоран Лакић, исто, стр. 18—19).

почасно председништво, записничари, секретари итд.) и предвиђен Извршни одбор Антифашистичког вијећа. Већ тада је Иван Милутиновић у свом излагању, истичући значај АВНОЈ-а и његов историјат, указао да су земаљска антифашистичка већа „као највећи политички представници народноослободилачке борбе појединих народа и покрајина Југославије, носиоци... борбеног и акционог јединства народа Југославије и у данашњој етапи, имају претежно политичко-мобилизациони карактер. Она су истовремено носиоци истинске народне демократске власти, једнакости и братства народа Југославије, што ће се још проширити, продубити и добити своје дефинитивне облике у слободној демократској, федеративно уређеној, будућој Југославији, у којој ће сваки народ у пуној слободи, имати неприкосновено право да одлучује о својој судбини“.⁷ Као што се из овога јасно види, Централни комитет КПЈ, чије је ставове преносио Иван Милутиновић, већ тада је имао разрађену концепцију о уређењу нове социјалистичке заједнице на федеративном принципу, а Црна Гора је од тог тренутка постала равноправна федерална јединица у саставу Федеративне Републике Југославије.

*

Скупштина Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Црне Горе и Боке почела је рад 15. новембра 1943. у великој сали колташинске гимназије, у присуству 537 делегата и многобројне публике. После свечаног отварања (скупштину је отворио Ђоко Павићевић), избора почасног и радног председништва, поздравних говора и упућених телеграма представницима држава антихитлеровске коалиције (Калињину, Стаљину, Черчилу, Рузвелту и председнику НОО Албаније), затим Врховном штабу, АВНОЈ-у, Централном одбору АФЖ-а, УСАОЈ-у, ЦК КПЈ и антифашистичким већима Словеније и Хрватске, што је све обављено на преподневној седници, — прешло се на радни део скупштине истог дана у 15 часова.⁸

После политичког и организационог реферата (политички реферат је поднео Божо Љумовић, а организациони Нико Павић), прешло се на дискусију, у којој је учествовало 15 делегата из свих крајева Црне Горе и Боке, а затим су усвојени проглас народу Црне Горе и Боке, резолуција о оснивању Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Црне Горе и Боке и резолуција о организацији ЗАВНО-а. У току дводневног заседања скупштина је претресла најважнија питања НОБ у Црној Гори, размотрила општу војно-политичку ситуацију у свету и у Југославији и изабрала Извршни одбор

⁷ Исто, стр. 21.

⁸ Исто, стр. 27—31.

ЗАВНО-а од председника, три потпредседника и седам чланова.⁹ На скупштини су изабрани и вијећници и њихови заменици из сваког среза (11 вијећника и 11 заменика) који ће у АВНОЈ-у представљати своје срезове. Ови вијећници АВНОЈ-а су, у ствари, били народни представници у представничком телу Југославије.

Документи донети на овој скупштини, као и конкретне мере које су предузете од стране Извршног одбора ЗАВНО-а, говоре од коликог је политичког значаја била ова скупштина и колико је народноослободилачка борба у Црној Гори била саставни и нераздвојни део НОБ свих народа Југославије.

Из резолуције о оснивању ЗАВНО-а тачно се види колико је она била и политички документ и документ једне конституисане власти. Анализа овог документа, а он је био одраз војно-политичке стварности на територији Црне Горе, показује степен развитка НОБ-а не само на овој територији него и у целој Југославији, као и односе политичких снага читавог југословенског друштва. Зато ћемо се укратко осврнути на овај документ, као и на резолуцију о организацији ЗАВНО-а.

Први део резолуције о оснивању ЗАВНО-а говори укратко о пређеном путу од априлске катастрофе 1941. до скупштине у Колашину, констатујући бекство краља и владе, издају разних квислинга и министра избегличке владе Драже Михаиловића, затим о ставу разних праћанских партија према окупацији и НОП-у. У овом делу даље се истиче улога КПЈ у организовању устанка, затим стварање братства и јединства свих народа Југославије, успеси НОВЈ и општи успех НОБ укључујући скупштину у Бихаћу новембра 1942. Прелазећи на развој догађаја у Црној Гори од капитулације Југославије, у резолуцији се наводе успеси и недостаци, издаја четника и других квислинга, привремена криза устанка и поновни долазак јединица НОВЈ у Црну Гору, ослобођење великог дела њене територије и стварање услова за одржавање скупштине.

Други део резолуције кроз 11 тачака заузима ставове по низу актуелних питања практичне политике и конституисања ЗАВНО-а као највишег политичког тела у покрајини. Констатацијом да је НОВЈ једина оружана снага народа Југославије која се бори за слободу народа и да је АВНОЈ једини прави политички представник свих народа Југославије и „једино истинско народно политичко руководство Југославије“ — резолуција оповргава право избегличкој влади у Лондону да ма у ком облику

⁹ Извршни одбор сачињавали су: председник др Нико Миљанић, први потпредседник Божо Љумовић, други потпредседник Јован Ђетковић, трећи потпредседник Петар Томановић. Чланови председништва са одређеним ресорима били су: Божо Љумовић, управни одсек; др Обрен Благојевић — привредно-финансијски одсек; Радован Лалић, просветни одсек; Нико Павић, пропагандни одсек; Михајло Грбић — социјални одсек, др Мито Савићевић, здравствени одсек и прота Јово Радовић — верски одсек. (Зоран Лакић, исто, стр. 77).

представља црногорски народ „јер је својим издајничким радом и злочинима извршеним над нашим народом и осталим народима Југославије, преко свога министра — злочинца Михаиловића, излюбила свако повјерење и презрена од читавог народа“. У посебној тачки ове резолуције скупштина се изјашњава да ће народ Црне Горе „уложити све своје снаге да онемогући повратак на оно старо, повратак оних ненародних режима националног угњетавања и тушења свих демократских народних слобода, оног издајничког државног апарата, који је послужио као послушно оружје у рукама окупатора“.

Овај део резолуције у многоме превазилази закључке и ставове донете на скупштини у Бихаћу новембра 1942. и скоро се идентификује са одлукама Другог заседања у Јајцу 29. новембра 1943, где је тачно прецизирано да се забрањује повратак краљу и влади. Штавише, скупштина у Колашину у овом погледу иде још и даље, јер не поставља никакве ограде у односу на повратак владе и краља у земљу, него их потпуно одбацује и осуђује, док се у одлукама АВНОЈ-а у Јајцу оставља могућност њиховог повратка, уколико то народ одлучи на слободним изборима после ослобођења земље.

У погледу политичке физиономије ЗАВНО-а, он је углавном копија скупштине у Бихаћу, тј. — „највиши политички израз“ и „тијело које ће још јаче развити и сјединити напоре народноослободилачких одбора и свих других масовних антифашистичких организација на ослобођеној и неослобођеној територији“.

Поред низа задатака које поставља пред ЗАВНО, резолуција истиче да је основни задатак Земаљског вијећа „јачање и сједињавање свих напора црногорског народа и народа Боке за извојевање коначног ослобођења и стварања свих услова за пуну слободу нашега народа у братској заједници са свим осталим народима Југославије“.¹⁰ „Стварање услова за пуну слободу“ уз даљи део текста који говори о развоју и учвршћењу нове народне власти, показује да је већ тада била тачно трасирана концепција о стварању новог друштвено-политичког система на федеративној основи у оквиру читаве Југославије.

Резолуција о организацији ЗАВНО-а говори о статутарним питањима и у општим цртама регулише односе између Земаљског вијећа и АВНОЈ-а. Овом резолуцијом се тачно прецизира колико се већника бира у скупштини, колико из којег среза, затим састав извршног одбора, председништва Земаљског вијећа и одсеке при Извршном одбору, који су у ствари заједно са председништвом сачињавали владу ове покрајине, сличну оној која је створена у Бихаћу новембра 1942. године, када су при Председништву АВНОЈ-а изабрани одређени одсеци, који су били задужени за поједине привредне, политичке и културно-просветне институције. Интересантно је навести како се у овој ре-

¹⁰ Исто, стр. 87—93.

золуцији у посебној тачки наглашава како ће ЗАВНО доносити одлуке „о свим питањима која се тичу заједничких интереса свих народа Југославије у сагласности са одлукама АВНОЈ-а“,¹¹ што значи да је Партија преко својих форума и организација обезбеђивала пуно јединство воље и акције и борила се за највишу тековину револуције — братство и јединство народа Југославије.

Скупштину у Колашину не можемо посматрати изоловано од општих напора КПЈ да кроз разне форме и организације обезбеди остварење свог програма, своје стратегије и тактике, тј. да кроз НОБ, кроз борбу против окупатора и домаћих издајника оствари социјалистичку револуцију у Југославији. Но, без обзира на то, Колашинска скупштина има за народ Црне Горе велики историјски значај, јер су народни представници управо на овој скупштини остварили оно чему су тежили сви пропресивни слојеви Црне Горе, а то је потпуна равноправност са осталим народима Југославије и успостављање власти народа. Кроз за кључке ове скупштине решавала су се сва суштинска питања социјалистичке револуције, а то су: народна власт, народна војска и остали органи суверенитета. Скупштина у Колашину, створила је највише политичко представништво и у исто време, највиши орган власти, који је успешно обављао своје функције све до јула 1944. године, када је ЗАВНО прерастао у Црногорску антифашистичку скупштину народног ослобођења, која се конституисала у највише законодавно и извршно тело Црне Горе.

¹¹ Исто, 94.